

4 | Környezeti nevelés a földrajz érettségi tükrében

ÜTŐNÉ VISI JUDIT

ÖSSZEFOGLALÁS

A globális környezeti problémák megismertetése, a környezeti szemlélet a földrajzoktatásban a Nemzeti alaptanterv 1995-ös bevezetése óta egyre hangsúlyosabbá vált. A tanulmány azt mutatja be, hogy ezek a tartalmi elemek hogyan jelentek meg a földrajz érettségit szabályozó dokumentumokban, illetve mennyire épültek be a szóbeli és az írásbeli vizsga feladataiba. Az új érettségi bevezetésével helyet kaptak a földrajz érettségi vizsgát szabályozó dokumentumokban is a környezeti tartalmak. Ez megerősítette a környezet állapotára vonatkozó ismeretek és a környezeti szemlélet beépülését a földrajzoktatásba, illetve megjelenését a tankönyvekben, feladatgyűjteményekben. Az elmúlt hat év vizsga feladatsorait elemezve megállapítható, hogy azokban megtalálhatóak a környezeti problémákkal, illetve kisebb mértékben a környezet védelmével foglalkozó feladatok, amelyek az ismeretek mérése mellett lehetőséget nyújtanak a tanulók környezeti kompetenciáinak, gondolkodásának értékelésére is.

BEVEZETÉS

Szűkebb és tágabb környezetünk természeti, társadalmi jelenségeinek, folyamatainak megfigyelése, leírása, összefüggéseik vizsgálata és feltárása a földrajztudomány alapvető feladata. Ennek is köszönhető, hogy a mind aggasztóbb mértékű környezetátalakításról szóló hírek a tudomány képviselőit is arra ösztönözzék, hogy feltárják a földrajztudomány szerepét, feladatát az egészséges és élhető környezet megőrzésében, a környezeti szemlélet kialakításában.

A földrajzoktatásban ezek a gondolatok az 1980-as évek elejétől jelennek meg. Kezdetben csak egy-egy utalás formájában, mint például a középiskolások számára íródott tankönyv bevezetőjében, amelyben a társadalom tervszerű környezetátalakító tevékenysége már összekapcsolódik a természet védelmének fontosságával is (SÁRFALVI B., TÓTH A., 1990).

A környezeti problémák feldolgozása és ehhez kapcsolódóan a környezeti szemlélet fejlesztése a földrajzoktatásban a Nemzeti alaptanterv 1995-ös bevezetésével vált hangsú-

lyossá. Nem véletlen talán az sem, hogy a földrajzi tartalmakat megjelenítő műveltségterület nevében ekkor jelent meg a környezet szó (Földünk és környezetünk). Bár az elnevezés helyességét többen is megkérdőjelezték (PROBÁLD F, 1996) a szemléleti változás, a környezetről mint sérülékeny rendszerről való gondolkodás valójában ettől kezdődően kapott mind jelentősebb hangsúlyt a földrajzoktatásban. A Nemzeti alaptanterv 2006-os felülvizsgálata, a kulcskompetenciák és az új kiemelt fejlesztési feladatok megfogalmazása tovább erősítette a környezeti nevelés és szemlélet jelentőségét.

A tantervi fejlesztésekkel egy időben került sor az érettségi vizsga tartalmi és szerkezeti átalakítására. Ezért a tantervek új tartalmi-szemléleti elemei gyorsan beépülhettek a vizsgakövetelményekbe is. Ennek köszönhető, hogy a földrajz tantárgyban mind nagyobb teret kapó környezeti tartalmak azonnal megjelentek az érettségi vizsga követelményeiben.

Ez a tanulmány annak a vizsgálatnak a tapasztalatait mutatja be, amely azt kívánta feltárni, hogy a dokumentumok szintjén egyre hangsúlyosabb környezeti tartalmak ténylegesen megjelentek-e a földrajz oktatását lezáró érettségi vizsgán – azaz szerves részt képezik-e földrajzi ismereteknek és gondolkodásnak -, vagy továbbra is megmaradtak pusztán a nevelési-oktatási célok és feladatok szintjén. A tanulmány három szempontból, három különböző megjelenési szinten mutatja be a vizsgálat eredményeit.

1. Környezeti tartalmak az érettségit szabályozó vizsgakövetelményekben
2. Az érettségi vizsgába történő beépítés lehetséges módjai
3. A környezeti tartalmak megjelenése az írásbeli vizsga feladatsoraiban

1. KÖRNYEZETI TARTALMAK AZ ÉRETTSÉGIT SZABÁLYOZÓ VIZSGAKÖVETELMÉNYEKBE

A környezeti szemlélet, illetve az ehhez kapcsolódó ismeretek megjelenését először a részletes érettségi vizsgakövetelmények szintjén érdemes megvizsgálunk. Ez a dokumentum jelenti ugyanis a földrajz érettségi tartalmi keretét. A vizsgán csak azok a tudás- és képességelemek kérhetők számon, amelyeket a követelmény tartalmaz.

Már a dokumentum bevezetőjében egyértelmű utalásokat találunk a környezeti neveléshez kapcsolódó elemekre. Az ebben megfogalmazott általános elvárások a földrajzi tudás részeként, de külön nevesítve említik a környezeti tudást (ismeret és képességek). Egyértelműen megfogalmazzák, hogy a vizsgán ezek szintjéről is számot kell adniuk a tanulóknak.

„A vizsgán a jelöltnek a *földrajzi-környezeti ismeretein* kívül számot kell adnia az alábbi földrajzi kompetenciák – adott vizsgaszintnek megfelelő – elsajátításáról is:

- földrajzi-környezeti tartalmakat közvetítő információhordozók használata, információk feldolgozása, értelmezése;
- földrajzi-környezeti ismeretek alkalmazása a mindennapokban tapasztalható természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti jelenségek, folyamatok magyarázatában, értelmezésében;
- földrajzi-környezeti tartalmú információkkal kapcsolatos egyszerű vázlatrajzok, folyamatábrák, keresztmetszeti rajzok és térképvázlatok készítése;
- földrajzi-környezeti szemlélet és gondolkodásmód alkalmazása feladatmegoldások, szóbeli és írásbeli témakifejtések során.”

Ha részletesen megvizsgáljuk a követelményeket, megállapíthatjuk, hogy *minden témakörben találunk olyan tartalmi vagy képességelemeket, amelyek explicit módon kapcsolódnak a környezeti neveléshez*. Ilyenek pl. az egyes geoszférák: környezeti problémáival kapcsolatos ismeretek, amelyek mind a közép- mind pedig az emelt szintű vizsgához kapcsolódnak. Középszinten az elvárások inkább megmaradnak a felismerés és leírás, illetve az egyszerű ok-okozati kapcsolatok felismerésének szintjén. Az emelt szintű vizsgán azonban már elvá-

rás a folyamatok közötti bonyolultabb összefüggések, kölcsönhatások felismerése. „Mutassa be példák segítségével az egyes geoszférákban lezajló folyamatoknak a többi geoszférára gyakorolt hatását és azok következményeit. Mondjon példákat a több geoszférára is kiterjedő környezeti ártalmakra, ezek kiváltó okaira és következményeire, a megelőzés és a megoldás lehetőségeire.”

A környezet állapotával kapcsolatos ismeretek a földrajzi övezetesség témaköréhez kapcsolódóan is megjelennek. A vizsgázóknak ismerniük kell az egyes övezetek, övek, területek sajátos környezeti problémáit.

Megállapítható az is, hogy a környezeti problémák jelentése a földrajzban messze túlmutat a természeti vonatkozásokon, és magában foglalja a társadalmi-gazdasági indíttatású problémák felismerését és megértését is. Ezért a társadalmi-gazdasági témákhoz kapcsolódóan is találkozunk környezeti szempontú elvárásokkal. Ilyenek fogalmazódtak meg többek között a demográfiai és urbanizációs folyamatokkal vagy a gazdálkodás környezeti következményeivel kapcsolatosan.

Emellett a tantervi követelményekkel összhangban – A globális problémák földrajzi vonatkozásai – önálló témakör is kapcsolódik a környezeti tartalmakhoz. Ebben olyan témák jelennek meg, mint az élelmezési válság, az energiaellátás kérdései, a geoszférák környezeti problémáinak összefüggései, a népesség, a termelés és a fogyasztás növekedésének földrajzi következményei, a Föld eltartóképessége, a környezeti válság kialakulása és az ellene folytatott küzdelem, a környezeti és a gazdasági problémák globalizálódása vagy a nemzetközi összefogás a környezetvédelemben.

A vizsgakövetelmények tartalmi elemzése alapján megállapítható, hogy abban a Nemzeti alaptanterv ajánlásaival, illetve az erre épülő kerettantervekkel összhangban *megjelennek a környezeti problémákhoz kapcsolódó tartalmi elemek, illetve megfogalmazódnak az ismeretek alkalmazásához szükséges tanulói kompetenciákkal szembeni elvárások.*

2. AZ ÉRETTSÉGI VIZSGÁBA TÖRTÉNŐ BEÉPÍTÉS LEHETSÉGES MÓDJAI

Az elemzés második szintje az volt, hogy feltárja, a vizsga mely részeiben és milyen formában van lehetőség a környezeti tudás ellenőrzésére, mérésére. Ehhez a földrajz érettségi vizsga szerkezetének (vizsgaleírásának) elemzésére volt szükség.

A szóbeli vizsga 20 tétele közül középszinten legalább egy, emelt szinten pedig legalább két *önálló feladatként (résztételként) meg kell jelennie* a környezeti tartalomnak. Az önálló résztételként történő megjelenés mellett azonban más lehetőség is kínálkozik a környezeti tudás vizsgálatára. Arra ugyanis jóval több mód nyílik, hogy a fő témához kapcsolódóan, pl. a légkörre, vagy a világtengerekre vonatkozó tétel kifejtésekor a környezeti problémákról, illetve a veszélyek mérséklésének lehetőségeiről is beszélnie kell a vizsgázónak. Vizsgaelnöki tapasztalataim alapján a földrajztanárok élnek is *a környezeti tartalmak ilyen típusú, egy adott témához kapcsolt megjelenítésével*. Ezért a kötelezően előírt minimumnál lényegesen nagyobb arányban is megjelenhetnek ezek a tartalmak a középszintű szóbeli vizsgán. Ezt a szemléletet támogatja, az is hogy, ilyen tételmegfogalmazásokat találunk a felkészítést segítő érettségi feladatgyűjteményekben is (ÜTÖNÉ VISI J., 2005).

Más a helyzet az írásbeli vizsgán, amelynek leírásában ilyen explicit módon nem találkozunk a környezeti tartalmak kötelező megjelenítésével. Ebben az esetben úgy fogalmaz a vizsgaleírás, hogy *az ismeretek mérését szolgáló feladatok lefedik a követelményrendszer valamennyi fő témakörét*. Ebből arra következtethetünk, hogy a feladatsorokban minden esetben meg kell jelennie a környezeti problémákkal kapcsolatos kérdéseknek is, mivel ez önálló témakörként jelenik meg a tantervekben és a vizsgakövetelményekben egyaránt. Ezt erősíti meg az is, hogy a vizsgaleírás végig földrajzi-környezeti ismeretekről beszél.

A vizsgaleírás alapján megállapíthatjuk, hogy a dokumentum *előírja mindkét vizsgaszinten és vizsgarészben (szóbeli és írásbeli) a környezeti tartalmak beépítését.* Ez a szóbeli tételsor összeállítása esetében explicit módon is megfogalmazódik, az írásbeli feladatsor meghatározásakor pedig a leírás alapján egyértelműen következtethetünk erre.

3. A KÖRNYEZETI TARTALMAK MEGJELENÉSE AZ ÍRÁSBELI VIZSGA FELADATSORAIBAN

A szabályozó dokumentumok elemzése után azt vizsgáltuk meg, hogy valóban megjelennek-e és ha igen, milyen formában a környezeti tartalmak a vizsgafeladatokban.

Mivel a középszintű vizsga szóbeli tételsorának összeállítása a szaktanár feladata, ezek pontos tartalmáról nincs megbízható információnk. A rendelkezésre álló idő rövideje miatt ilyen tételsorok elemzésére nem volt lehetőség. Az emelt szintű szóbeli vizsga tételsorai pedig nem hozhatók nyilvánosságra. Ezért a szóbeli vizsgákkal kapcsolatban meg kell elégednünk az előző pontban megfogalmazottakkal.

Pontos információkhoz juthatunk ugyanakkor az írásbeli vizsgákra vonatkozóan. Az Oktatási Hivatal szakértői által összeállított központi feladatsorok ugyanis a megírás után nyilvánossá válnak, és több évre visszamenően megtalálhatóak a hivatal honlapján. A környezeti tartalmak megjelenésével kapcsolatban a 2005 és 2011 májusa közötti tavaszi és őszi, illetve a 2006. februári vizsgaidőszakok közép- és emelt szintű magyar nyelvű feladatsorait, összesen 28 feladatlapot (14 közép- és 14 emelt szintű) elemeztünk. Az egyes feladatsorokban előforduló környezeti tartalmú ismeretelemek (itemek) számát az 1. és a 2. táblázat szemlélteti. A földrajz feladatsoraiban közép- és emelt szinten 1 item minden esetben 1 pontot ér, ezért a táblázatból az is leolvasható, hogy összesen hány pontot szerezhettek a vizsgázók ilyen tartalmú feladatok megoldásával. (A középszintű feladatlap mindig összesen 100, az emelt pedig 200 itemet tartalmaz)

1. táblázat: A környezeti tartalmú itemek száma a középszintű feladatsorokban (2005–2011) t= tavaszi, ő= őszi, té= téli vizsgaidőszak

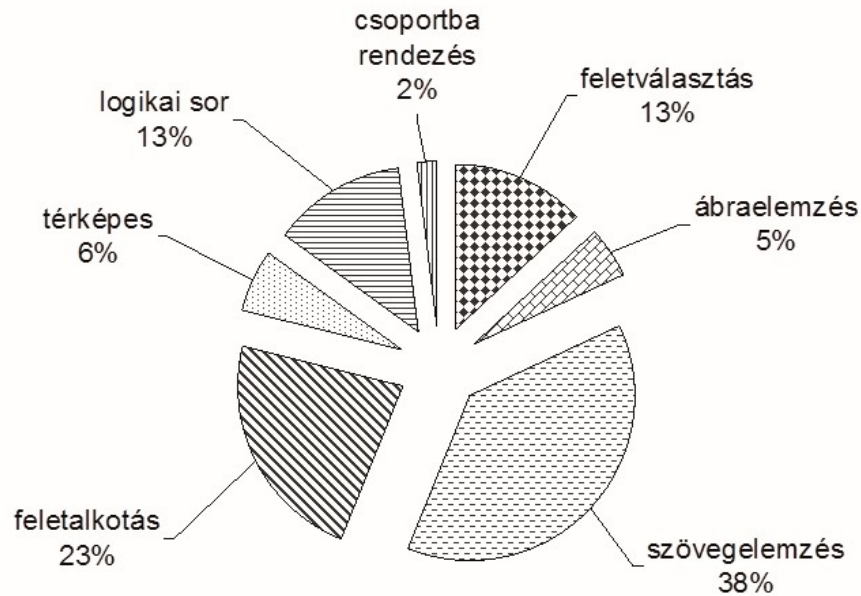
vizsga	2005 t	2005 ő	2006 té	2006 t	2006 ő	2007 t	2007 ő
itemszám	6	4	12	8	4	19	–
vizsga	2008 t	2008 ő	2009 t	2009 ő	2010 t	2010 ő	2011 t
itemszám	3	6	6	2	6	5	4

2. táblázat: A környezeti tartalmú itemek száma az emelt szintű feladatsorokban (2005–2011) t= tavaszi, ő= őszi, té= téli vizsgaidőszak

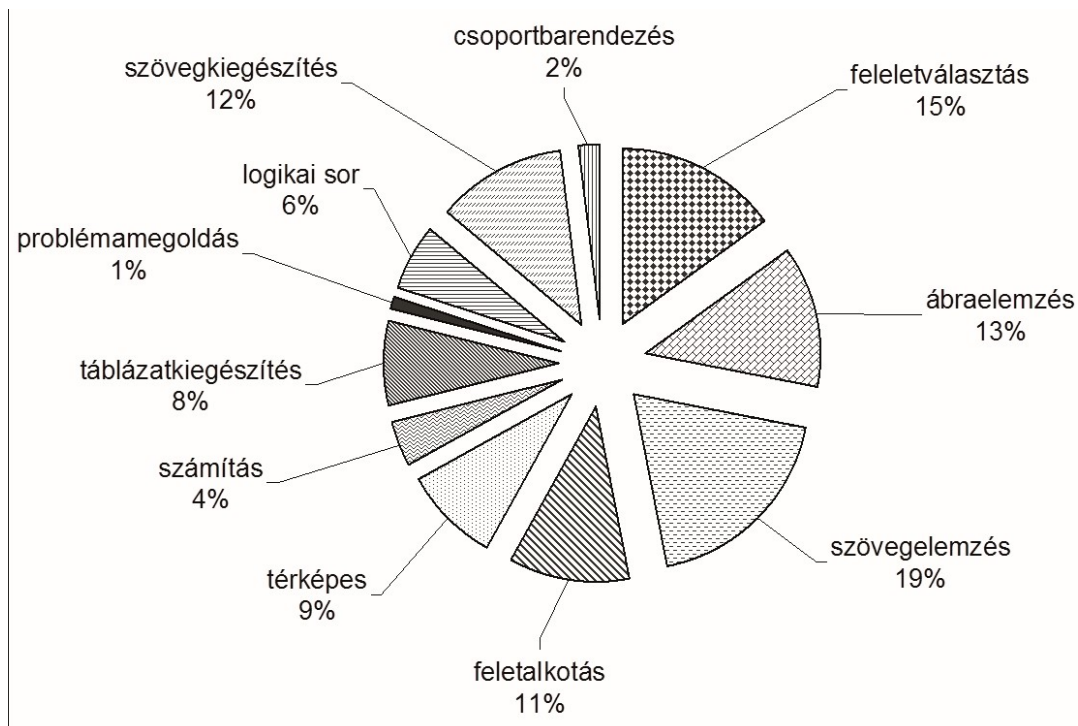
vizsga	2005 t	2005 ő	2006	2006 t	2006 ő	2007 t	2007 ő
itemszám	6	18	24	–	14	15	21
vizsga	2008 t	2008 ő	2009 t	2009 ő	2010 t	2010 ő	2011 t
itemszám	10	8	11	10	9	6	15

Az adatok alapján megállapítható, hogy mindkét feladatsorban nagyon tág határok között változott a környezeti tartalmak előfordulása, illetve az ilyen tartalmú feladatokkal megszereshető pontok száma. Középszinten 0–19, emelt szinten 0–24 pont között. Érdekes, hogy mindkét szinten találtunk egy-egy olyan feladatsort, amelyben egyáltalán nem fordultak elő ilyen feladatok.

Részletesebben megvizsgálva az egyes vizsgaszinteket, megállapíthatjuk, hogy középszinten a 14 feladatsorban együttesen mindössze 85 pontnyi környezeti tartalmú feladat volt, ami egy feladatsorra vetítve átlagosan 6,07 pont. Más megközelítésben ez azt is jelenti, hogy az elemezett időszak feladatsoraiban összesen megszerezhető 1400 pont mindössze 6,07%-a kapcsolódott környezeti tartalomhoz. Ez az arány jóval kisebb, mint amekkorát a témakör tantervi megjelenése, az oktatására fordítható időarány indokolna. De annál is kisebb, mint amelyet a tankönyvelemzések alapján várhatnánk. (Kerényi A., 2011)

1. ábra: A környezeti tartalmak feladattípusonkénti megoszlása a középszintű feladatsorokban

2. ábra: A környezeti tartalmak feladattípusonkénti megoszlása az emelt szintű feladatsorokban

Az emelt szint esetében a 14 feladatsorban összesen 167 pont kapcsolódott környezeti tartalomhoz, ez átlagosan 11,93 pontnak felelt meg feladatsoronként. A megszerezhető 2800 pont 5,9%-a. Megállapítható, hogy *nincs lényeges különbség a témakör előfordulásában a két vizsgaszint között.* (Az emelt szintű vizsga esetében a megszerezhető pontokat a 100-as vizsgapont-skálára s történi átszámításakor kettővel osztják, ez azonban nem változtat az általunk megállapított arányokon.)

A témakörhöz kapcsolódóan elérhető pontokat megvizsgálva összegzésként megfogalmazható, hogy minkét szint írásbeli vizsgáján a környezeti tudás megjelenése elmarad a tantárgy oktatását meghatározó dokumentumok alapján várhatótól. Ennek okát csak további elemzések (pl. tanári interjúk, tankönyvek vizsgálata) segítségével tárhatjuk fel. Megítélésünk szerint ezekre azért is szükség lenne, mert semmiképpen sem jó, ha a földrajzoktatás csak a dokumentumok szintjén vállalja fel a környezeti nevelést, de az oktatásban ezt nem, vagy csak kis mértékben valósítja meg.

Elemeztük a feladatsorokat feladattipológiai szempontból is. Ennek kapcsán arra voltunk kíváncsiak, vannak-e olyan feladattípusok, amelyek jellemzően kapcsolódnak a környezeti témához. Az elérhető pontszám feladattípusok szerinti megoszlását az 1. és a 2. ábra mutatja be.

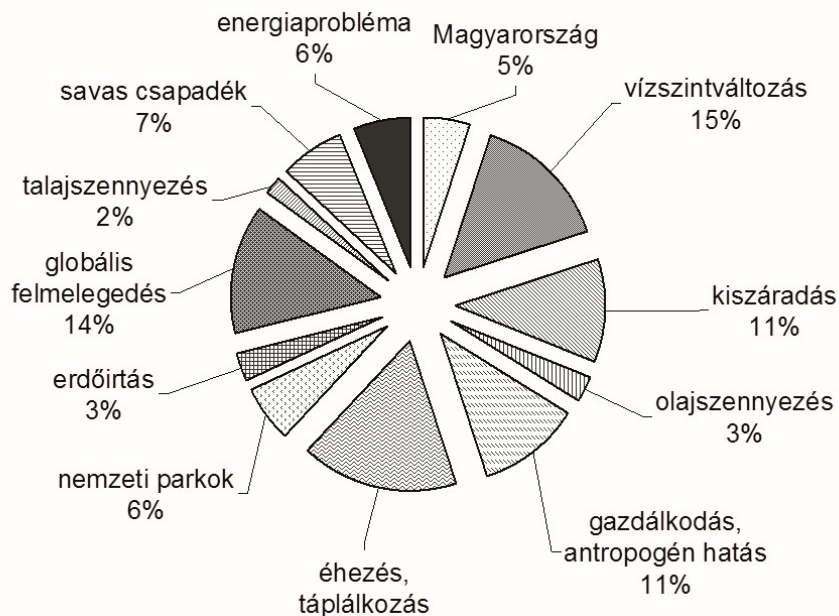
Az elemzés alapján megállapítható, hogy a környezeti tartalom *különböző és eltérő típusú feladatokhoz kapcsolóva jelenik meg a feladatsorokban.* Értelemszerűen emelt szinten a magasabb pontszám több feladattípus alkalmazását teszi lehetővé. Az is megfigyelhető, hogy középszinten jobban kialakult a tartalom és bizonyos feladattípusok közötti kapcsolat. A pontszám 43%-a ugyanis *elemzéses, döntően szövegelemzést elváró feladatokhoz* kapcsolódik. Megállapítható az is, hogy magas az egy-két mondatos, önállóan megfogalmazott választ elváró (feleletalkotásos) kérdés is. A pontok mindössze 13%-a volt megszerezhető hagyományos zártvégű, feleletválasztós tesztekben. Érdekes, hogy ez mind hamis-igaz típusú, eldöntendő kérdés volt.

Jobban megoszlának a pontszámok az emelt szintű feladatsorokban. Megállapítható azonban ebben az esetben is, hogy jelentős (összesen 32%) az elemzéses feladatok aránya, bár itt – a középszinttel ellentétben – az ábra- és szövegelemzés közel azonos súlyú. Arányaiban alacsonyabb ezen a szinten az önálló következtetések megfogalmazását elváró feleletalkotás. *Nagyobb arányú viszont a feleletválasztásos kérdéstípus.* Különösen igaz ez, ha ezekhez a feladatokhoz még hozzávesszük a táblázat-, illetve szövegkiegészítést elváró kérdéseket. Ezek esetében ugyanis szintén zártvégű, elsősorban ténytudás ellenőrzésére alkalmas feladatokról van szó. Együttesen ez már több mint a környezeti tartalmakkal megszerezhető pontok egyharmada.

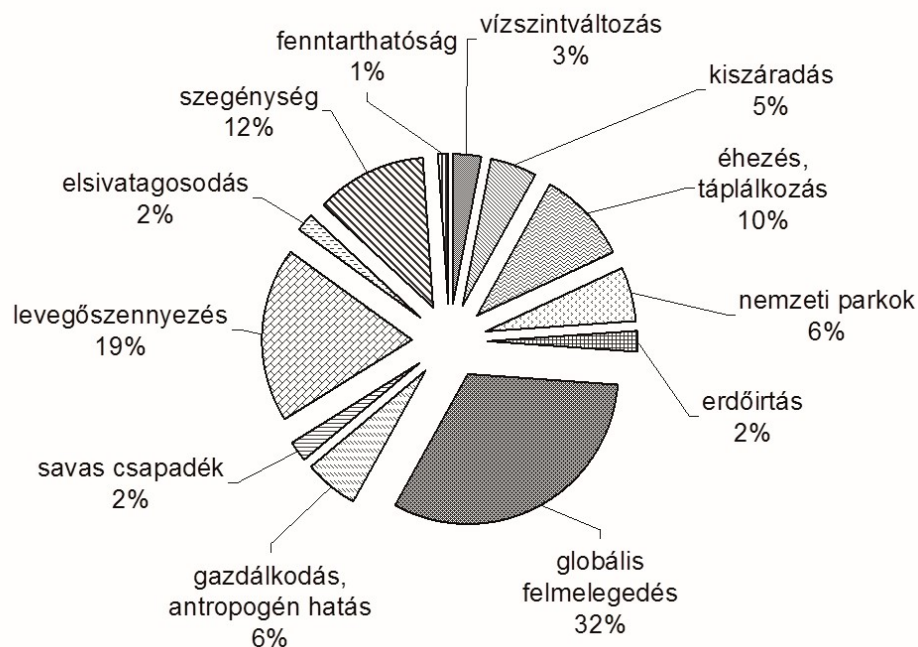
Feltűnő ugyanakkor, *hogy nagyon alacsony a problémamegoldást elváró feladatok aránya.* Ez nem a középszinten vetődik fel – itt a követelmények ismeretében csak nagyon kevés lehetőség kínálkozna erre, – hanem az emelt szinten. Ez az ismeret- és képességelemek mérésére egyaránt jól használható feladattípus lehetőséget ad a megszerzett tudás alkalmazási szintjének, a tanulók kreatív földrajzi gondolkodásának komplex vizsgálatára. Ezek az emelt szinten vizsgázóval szemben ugyanis már elvárások. Bizonyára befolyásolja a feladattípus használatát, hogy a nagyon eltérő tanulói válaszok, megoldások objektív értékelése nem egyszerű. Érdemes lenne olyan feladatkészítési és javítási technikákat, módszereket kidolgozni, amelyek lehetővé tennék, ennek a nagyon jól mérő feladattípusnak az emelt szintű feladatsorokban történő nagyobb arányú megjelenését.

Az elemzés alapján összegzésként megállapítható, hogy az adott témakörhöz kapcsolódóan ismeret- és képességmérésre alkalmas feladatokat egyaránt találunk. A témát feldolgozó tananyag jellemzőivel összhangban magas az elemzéses feladatok aránya. Különösen igaz ez a középszintre. A feladatírók ez idáig ugyanakkor alig éltek a környezeti problémákhoz jól illeszkedő gondolkodtató, komplex problémamegoldó feladatok alkalmazásával.

A vizsgálat során *tartalmi szempontból is elemeztük a feladatokat*. Arra voltunk kíváncsiak, hogy mely környezeti problémák jelennek meg a feladatokban. Vannak-e preferált témák a környezeti tartalom belül? Az elemzés eredményeit 3. és 4. ábra mutatja be.

3. ábra: A feladatok környezeti tartalmainak megoszlása a középszintű feladatsorokban

4. ábra: A feladatok környezeti tartalmainak megoszlása az emelt szintű feladatsorokban

Megállapíthatjuk, hogy a környezeti problémákkal foglalkozó feladatok *változatos tartalmi elemeket jelenítenek meg, amelyek 17 tartalmi csoportba sorolhatók be*. Az is megfigyelhető, hogy e tekintetben kissé eltér egymástól a két vizsgaszint. Középszinten 13, emelt szinten pedig 12 tartalmi csoport jelenik meg, de ezek közül csak nyolc található meg mindkettőben. (3. táblázat)

3. táblázat: A tartalmi csoportok előfordulása a középső és az emelt szintű írásbeli vizsgafeladatokban

Középszinten	Mindkét szinten	Emelt szinten
megjelenő tartalmi csoportok		
Magyarország környezeti állapota	vízszintváltozás	levegőszennyezés
olajszennyezés	kiszáradás	elsivatagosodás
talajszennyezés	gazdálkodás, antropogén hatás	szegénység
energiaprobléma	éhezés, táplálkozás	fenntarthatóság
	nemzeti parkok	
	erdőirtás	
	globális felmelegedés	
	savas csapadék	

Első pillanatra azt látjuk, hogy viszonylag kiegyenlített a tartalmi lefedettség. Érdeemes azonban részletesebben megvizsgálni a tartalmi csoportok előfordulásának arányát. A 17 tartalmi csoportból tíz alapvetően természeti szempontú, ezért elmondható, hogy a környezeti tartalmak elsősorban természetföldrajzi problémákat jelenítenek meg. A társadalmi-gazdasági problémák közül három mindkét, kettő-kettő pedig egy-egy szinthez kapcsolódik. Érdeemes lenne a későbbiekben a társadalmi szempontú megközelítésre nagyobb hangsúlyt helyezni, hiszen a környezeti problémák gyökere a gazdaság és a társadalom működésében keresendő, és a megoldások is onnan indulhatnak ki.

A természeti problémák döntően két témához a légkörhöz, ezen belül is a globális felmelegedéshez, klímaváltozáshoz, illetve a vízburok környezeti problémáihoz kapcsolódtak. Feltűnő, hogy a hidroszféra problémáival foglalkozó feladatok többsége ugyanakkor szintén a globális felmelegedéshez kötődött (a világtenger vízszintjének emelkedése). Érdekes, ugyanakkor problémát is jelent, hogy a levegőszennyezéssel (szmog, por stb.) csak emelt szinten találkozunk. A többi geoszféra, illetve ezen szférák más jellegű környezeti problémái gyakorlatilag alig jelennek meg a feladatokban.

A társadalmi problémákon belül az élmezőny és a szegénység jelent meg jól körülhatárolható tartalmi csoportként, más jelenségek inkább csak említésszerűen fordultak elő. Megjegyzendő, hogy a népesedési problémák (túlnépesedés, előregedés) nem globális kérdésként, hanem a népességföldrajz demográfiai szakaszaihoz kapcsolódva fordult elő a feladatsorokban. Sajnálatos, hogy olyan fontos globális problémák, mint a fogyasztói társadalom hatásai, a rohamosan növekvő fogyasztás következményei, az urbanizációs folyamatok hatásai vagy a hulladékkezelés és-elhelyezés kérdései nem jelentek meg a feladatsorokban. Elgondolkodtató, hogy a fenntarthatóság fogalma mindössze egyetlen kérdés erejéig fordult elő.

Mindkét szinten megjelentek a hazai nemzeti parkokkal kapcsolatos kérdések. Ezek azonban nem a védett, illetve védendő értékekre vonatkoztak, csupán a parkok elhelyezkedésének ismeretét vizsgáló, döntően topográfiai feladatok voltak.

A látszólagos tartalmi sokféleség mögött tehát jól körülírható, preferált témák jelennek meg a feladatsorokban. Természetföldrajzi szempontból ilyen téma a globális felmelegedés, a társadalomföldrajzban pedig az élmezőny válság és az elszegényedés. Ezeknek az elemeknek a túlsúlya nem véletlen, hiszen a tankönyvekben is ezekről olvashatnak a legtöbbit a diákok. Megállapítható, hogy tartalmi szempontból bőven van még lehetőség a környezeti tartalmak sokoldalúbb, változatos megjelenítésére. Ennek megvalósítására a későbbiekben jobban oda kell figyelni a feladatsorok összeállításánál.

4. KÖVETKEZTETÉSEK

A fenti elemzés rávilágított arra, hogy a közoktatásban napjainkra a földrajzi ismeretrendszer szerves részét képezi a környezeti tudás. A tantervek szintjén megfogalmazott környezeti ismeret- és szemléletfejlesztés megjelent a tananyagban, a vizsgakövetelményekben és magukban a vizsgafeladatokban is.

Ez a folyamat azonban még korántsem fejeződött be. Bőven van lehetőség a környezeti tudás és képességek elmélyítésének, illetve mérésének tartalmi-módszertani fejlesztésére. Ez szorosan összefügg a szűkebb és tágabb környezetünkkel kapcsolatos ismeretek, valamint a környezeti szemlélet földrajzoktatásba való szerves beépülésével.

Ennek megvalósulásában jelentős szerep hárul a tanárképzésre. Hiszen a földrajzoktatás, – benne a környezeti nevelés – sikere alapvetően a szakmailag és módszertanilag jól felkészült, a környezeti nevelés fontosságát felismerő, elkötelezett tanárokon múlik.

IRODALOM

KERÉNYI A. 2011.: A fenntartható fejlődés alappillérei a hazai földrajztankönyvekben. *Földrajzi Közlemények* 2.sz. 157–164

NEMZETI ALAPTANTERV (1995), Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Budapest.

PROBÁLD F. (1996): Geográfus szemmel a Nemzeti alaptantervről. *Földrajztanítás*, 3–4. sz. 29–32.

SÁRFALVI B, TÓTH A. (1990): *Földrajz I.* Tankönyvkiadó. Budapest

ÜTŐNÉ VISI J. (2005): *Földrajz érettségi feladatgyűjtemény I.* Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest

100/1997. (VI.13.) Korm. rendelet az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról

40/2002. (V. 24.) OM rendelet az érettségi vizsga részletes követelményeiről

243/2003. (XII: 17.) Korm. Rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról http://www.okm.gov.hu/letolt/kozokt/nat_070926.pdf